

О. А. Лазебна,

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», м. Київ

ПРИРОДА СТИЛІСТИЧНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ (ДІЄ)ПРИСЛІВНИКІВ ОЦІНКИ У СПОЛУЧЕННІ З ДІЄСЛОВОМ (SICH) FÜHLEN У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ НІМЕЧЧИНИ ТА АВСТРІЇ

Статтю присвячено виявленню стилістичних особливостей функціонування (діє)прислівників оцінки, вживаних з дієсловом (sich) fühlen у сучасній німецькій мові Німеччини та Австрії, а також вирішенню донині неоднозначно не з'ясованого питання щодо визначення статусу німецької мови Австрії. Під прислівником оцінки у роботі розуміється така одиниця, в семантиці якої закладена потенційна можливість оцінної характеристики дії, процесу або стану, виражених дієсловом. Розглядаються лексичні склади прислівників та дієприслівників оцінки, вживаних носіями німецького та австрійського лінгвосоціумів в діалогічному та авторському мовленні, у сполученні з дієсловом (sich) fühlen.

Ключові слова: німецька мова Німеччини, німецька мова Австрії, прислівник оцінки, оцінка.

THE NATURE OF STYLISTIC FUNCTIONING OF ADVERBS AND PARTICIPLES OF EVALUATION USED WITH THE VERB (SICH) FÜHLEN IN MODERN GERMAN STANDARD GERMAN AND AUSTRIAN GERMAN

The article is dedicated to revealing of stylistic peculiarities of functioning of evaluative adverbs and participles, combined with a verb «(sich) fühlen» in modern German Standard German and Austrian German and solving of still not clearly elucidated issue of determination of the status of Austrian German. Evaluative adverb refers to a unit, which is embedded in semantics of evaluating of the potential characteristics of an action, a process or a state, expressed by the verb. The article considers the lexical syllables of evaluative adverbs and participles combined with the verb (sich) fühlen in modern German Standard German and Austrian German. The proofs and facts that confirm the detection of nonidentity elements, differences of Austrian and German systems on the level of evaluative adverbs / evaluative participles in texts in combinations with a verb «(sich) fühlen» have been introduced.

Key words: German Standard German, Austrian German, evaluative adverb, evaluation.

ПРИРОДА СТИЛІСТИЧЕСКОГО ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ НАРЕЧИЙ И ДЕЕПРИЧАСТИЙ ОЦЕНКИ В СОЧЕТАНИИ С ГЛАГОЛОМ (SICH) FÜHLEN В СОВРЕМЕННОМ НЕМЕЦКОМ ЯЗЫКЕ ГЕРМАНИИ И АВСТРИИ

Статья посвящена выявлению стилістических особенностей функционирования наречий и деепричастий оценки в сочетании с глаголом (sich) fühlen в современном немецком языке Германии и Австрии, а также решению по сей день неоднозначно не выясненного вопроса об определении статуса немецкого языка Австрии. Под наречием оценки в работе понимается такая единица, в семантике которой заложена потенциальная возможность оценочной характеристики действия, процесса или состояния, выраженных глаголом. Рассматриваются лексические составы наречий та деепричастий оценки, употребляемых носителями немецкого и австрийского лингвосоциумов в диалогической и авторской речи, сочетающихся с глаголом (sich) fühlen.

Ключевые слова: немецкий язык Германии, немецкий язык Австрии, наречие оценки, оценка.

Постановка проблеми. У працях [4], [5], присвячених комплексному, зіставному аналізу оцінних висловлень у діалогічному мовленні носіїв німецької мови Німеччини та Австрії, з урахуванням їх складників: а) значення прислівників оцінки (далі ПО); б) значення сполучуваних із ними дієслів різної семантики; в) різних суб'єктів оцінки за соціальним та віковим параметрами, було зафіксовано різне лексичне наповнення груп (діє)прислівникових оцінних одиниць у сучасній німецькій мові Німеччини та Австрії.

Актуальність порушеної теми визначається відсутністю спеціальних праць з лінгвостилістичного аналізу мовних актів позитивної / негативної оцінки, вираженої придієслівними прислівниками та дієприслівниками оцінки (далі ДО) у сполученні з дієсловом (sich) fühlen, на матеріалі німецької мови Німеччини та Австрії.

У даній статті ми ставимо за **завдання** опис та характеристику лексичних складів прислівників позитивної / негативної оцінки (далі ППО та ПНО) та дієприслівників позитивної / негативної оцінки (далі ДПО та ДНО) в лінгвостилістичному аспекті у сучасній німецькій мові Німеччини (далі НМН) та німецької мови Австрії (далі НМА), розкриття природи стилістичного функціонування вказаних одиниць.

Об'єктом дослідження є прислівники та дієприслівники оцінки сучасної німецької мови Німеччини та Австрії, а **предметом** – лінгвостилістичні характеристики та оцінний потенціал висловлень з ПО / ДО у сполученні зі згаданим дієсловом.

Матеріалом дослідження слугувала суцільна вибірка ПО / ДО з художніх творів письменників Німеччини (Х. Боль, Б. Шлінк, З. Ленц, Г. Лінд, Ш. Лінк, Г. Люстігер, А. Майер, К. Майер, В. Роггенкамп) та Австрії (І. Бахманн, Е. Слінек, А. Гайгер, Т. Главнік, М. Грубер, В. Хаас, М. Хаусгофер, Г. Йонке, М. Кольмайер, Д. Кнехт), а також із текстів інтерв'ю, опублікованих у німецьких («Der Spiegel», «Brigitte», «Nido») та австрійських («Hallo. Das Magazin der österreichischen Gewerkschaftsjugend», «Österreich Journal. Das Magazin für Österreicher in aller Welt») періодичних журналах.

Зауважимо, що у роботі диференціюється авторська мова та спонтанне мовне самовираження персонажів як продуцентів оцінних суджень, віднесених до соціальних та вікових груп.

Як свідчать дані попереднього аналізу (діє)прислівникової оцінної лексики, вживаної з дієсловами емоційно-психічного стану, мисленевої діяльності, зорового сприйняття, мовленевої діяльності, дієсловами руху, інтелектуально-психологічного виду діяльності та стану спокою, у лексичних складах ППО / ДПО та ПНО / ДНО сучасної НМН та НМА превалюють стилістично нейтральні одиниці.

Варто зазначити, що стилістично нейтральними називаються такі мовні одиниці, які можуть використовуватись в різних сферах та умовах спілкування, не вносячи у висловлення якоїсь особливої стилістичної ознаки. Саме на фоні цих мовних одиниць виділяються засоби зі стилістичними конотаціями. Таким чином, це своєрідний нульовий (стилістичний) рівень, причому в аспекті системи мови, у позаконтекстовому аспекті. Але й цей нуль по своєму теж стилістично вагомий [1, с. 74].

У словнику Р. Клаппенбах та В. Штайнітца «Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache» [7] (далі WDG) варіант стилістичного рівня *normalsprachlich* співвідноситься з розмовним варіантом *umgangssprachlich*. У передмові словника стилістичний пласт розмовний *umgangssprachlich* розуміється як варіант нормативної мови, який використовується в усному мовленні.

Так, за вибірками з текстів сучасної німецької художньої прози та текстів інтерв'ю виявлено, що кількість контекстів вживання (діє)прислівників оцінки у сполученні з дієсловом (sich) fühlen у діалогічному мовленні, дорівнює 74. З них – 74

% оцінних одиниць (відсоток від загальної кількості прикладів) не мають стилістичного маркеру у WDG, або ж відмічені як *umg.*, а, отже, належать до стилістичного розмовно-побутового рівня; 11 % (діє)прислівників (відсоток від загальної кількості прикладів) мають позначку *geh.* або *dicht.* у WDG; 14 % лексем (відсоток від загальної кількості прикладів) належать до фамільярно-розмовного стилістичного пласту *salopp-umgangssprachlich*, який відрізняється від нейтрального певною недбалістю; 1 % (відсоток від загальної кількості прикладів) – до стилістичного рівня *vulgär*.

Наступні ПІО / ДПО та ПНО / ДНО у сполученні з дієсловом (*sich*) *fühlen* не мають стилістичного маркеру у словнику, тобто, віднесені словником до нейтральної лексики: *abgelehnt, angegriffen, aufgehoben, ausgeschlossen, entspannt, (völlig) geborgen, gedemütigt, geehrt, gelassen, gezwungen, kraftvoll, müde, peinlich, schmutzig, schuldig, (zu) sicher, (so) traurig, unbeschwert, verantwortlich, verbunden, verlassen, zusammengehörig* та ін.

Наступні одиниці відмічені у словнику позначкою *rozM.*: *beleidigt, betrogen, total einsam, gebraucht, gut, (sehr) gut, (nicht so) gut, hässlich, jung, (total) komisch, schlapp, schlimm, (so) schwer, (zu) unsicher, verraten*. Лексика даного стилістичного пласту домінує у діалогічному мовленні представників усіх соціальних груп.

Стилістичний рівень високий / поетичний *gehoben* на «вертикальній» шкалі стилістичної диференціації знаходиться вище нейтрального пласту. Прийнято вважати, що необхідною умовою використання лексики цього рівня є високий культурний та освітній рівень мовця. Дослідженню лексики високого стилістичного пласту у сучасній німецькій мові присвячена робота О. П. Ялишевої, яка справедливо відмічає, що «звеличена лексика займає відповідне місце в лексичній системі сучасної німецької мови та пов'язана з іншими пластами словника – з нейтральною лексикою, застарілою, рідковживаною, іншомовною, діловою. Найбільш тісний зв'язок прослідковується із застарілою лексикою, частина якої є звеличеною не тільки через її рідкісність, але й тому що у своїй семантиці застарілі звеличені слова зберегли семи «вагомості», «сильна ступінь ознаки» та означають достатньо престижні для свого часу поняття, мають ореол старовини та вагомості, що надають їм урочистості» [6, с. 26].

До цього стилістичного рівня віднесені наступні (діє)прислівники, вживані у сполученні з дієсловом (*sich*) *fühlen*: *wohl, wohler, am wohlsten, (richtig) unwohl*.

У вступній статті до словника WDG зазначено, що стилістичний рівень фамільярний *salopp* – це стилістичний пласт, розміщений нижче нормативних стилістичних пластів, який відрізняється від нормативної лексики деякою недбалістю та характерний для побутового спілкування людей. В офіційній сфері лексика даного рівня не вживається, оскільки викликає осуд з боку співрозмовників. Завдяки двоїстості його фамільярного та розмовного характерів цей стилістичний рівень отримав у цьому джерелі назву *salopp* або *salopp-umgangssprachlich*.

До стилістичного пласту *фамільярний (фамільярно-розмовний)* віднесені наступні одиниці, вживані з дієсловом (*sich*) *fühlen*: *angeschlagen, ausgestoßen, (nicht) blamiert, (total) elend, entsetzlich, glatt, warm, weich*.

Під час лінгвостилістичного аналізу ПО / ДО, вживаними з дієсловом (*sich*) *fühlen*, бачимо підтвердження слів М. М. Кожина, яка пише, що в процесі вживання (залежно від специфіки сфери вживання, функціонального різновиду) функціональне забарвлення може нерідко поєднуватись з оцінним. Це характерно для ділового (зокрема, канцелярського), публіцистичного (однією з ознак якого є відкрита оцінність) та розмовно-побутового мовлення. Мовні одиниці можуть володіти одночасно двома різновидами забарвлення – експресивного та власне функціонального, що помічається у словниках через наявність у одного слова двох, а то й трьох стилістичних маркерів [1, с. 72–73]. Саме психологічними причинами пояснюються такі явища, як прагнення до гіперболізації, іронічний спосіб вираження, економія зусиль у мовленні і т.д. [2, с. 152–153].

Так, прислівник *glatt* за функціонально-стилістичним забарвленням належить до стилістичного рівня *salopp-umgangssprachlich* та має окрім цього ще експресивно-стилістичне маркування – *abwertend*.

Слід констатувати, що зі 104 оцінних одиниць, виявлених на матеріалі сучасної австрійської художньої прози та текстів інтерв'ю і вживаних з одним і тим же дієсловом (*sich*) *fühlen*, 73 ПО / ДО належать до нейтральної лексики, що у відсотковому відношенні складає 70 % від загальної кількості одиниць, вживаних зі згаданим вище дієсловом.

Лексика високого стилістичного рівня *gehoben / dichterisch* домінує у діалогічному мовленні представників усіх соціальних груп австрійського лінгвосоціуму за винятком суб'єктів оцінки, віднесених до соціальних груп «Державні службовці / керівники різних рівнів», «Студенти» та «Люди літнього віку (пенсіонери)».

24 % оцінних одиниць (відсоток від загальної кількості прикладів), вживаних з дієсловом (*sich*) *fühlen* у матеріалі сучасної австрійської художньої прози та текстів інтерв'ю, відмічені у WDG як *geh.* або *dicht.*, до стилістичного рівня фамільярно-розмовний належать 6 % одиниць (відсоток від загальної кількості прикладів), (діє)прислівники з позначкою вульгарно-лайливий *derb* нами не зафіксовані.

Висновки. Порівняльний лінгвостилістичний аналіз семантики (діє)прислівників, вживаних у сполученні з дієсловом (*sich*) *fühlen* та виявлених у німецькому та австрійському текстових матеріалах, свідчить про превалювання у мовленні німців та австрійців нейтральної лексики, тобто такої, що належить до нульового стилістичного рівня. Відмінності проявляються у вживанні носіями НМН (діє)прислівників найнижчого стилістичного рівня *вульгарний* та вдвічі більше у відсотковому співвідношенні лексем, віднесених словником WDG до стилістичного пласту фамільярний (*salopp*), що може свідчити про узуальне вживання німцями, на відміну від австрійців, більш різкіших оцінних одиниць. Як було зазначено вище, у мовному арсеналі носіїв НМА зафіксовано домінуюче вживання зі згаданим вище дієсловом ПНО / ДНО, аніж в мовленні носіїв НМН, проте, лінгвостилістичний аналіз вказаних лексем доводить наявність у мовленні австрійців меншої кількості одиниць фамільярно-розмовного стилістичного рівня *salopp*, жодної лексеми з позначкою *vulgär* у WDG та більшої кількості лексем високого стилістичного рівня *gehoben / dichterisch*. Тож, незважаючи на те, що у мовленні носіїв НМА превалює негативна оцінка, все ж ця оцінка відзначається особливостями м'якості і делікатності, толерантності, на відміну від оцінки, яку виносять носії НМН. Тож, погоджуємось із дослідницею В. А. Котвицькою, яка зауважує, що «не можна заперечувати зв'язку між мовою, нацією та національною ідентичністю, проте й співіснування мов та неминучі контакти не можуть зовсім не відобразитися на мовах, які постійно розвиваються. До того ж власне розвиток мови може стимулюватися за рахунок впливу на неї іншої мови» [3, с. 91].

Література:

1. Кожина М. Н. Стилистика русского языка: учебник / М. Н. Кожина, Л. Р. Дускаева, В. А. Салимовский. – М. : Флинта: Наука, 2008. – 464 с.
2. Котвицька В. А. Про форми, причини та результати змін значень слів (на матеріалі запозичень з англійської в сучасній німецькій мові) / В. А. Котвицька. – 2012. – С. 150–155.
3. Котвицька В. А. До проблеми вивчення німецько-англійського мовного контакту та вживання англіцизмів у німецькій мові / В. А. Котвицька // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. – Вип. 119. – 2013. – С. 88–91.

4. Лазебна О. А. Вживання прислівників оцінки у сполученні з дієсловом *sich fühlen* у творах сучасних німецьких і австрійських письменників / О. А. Лазебна // Наукові записки Національного університету. – 2012. – № 29. – С. 107–109.
5. Лазебна О. А. Придієслівні прислівники оцінки в соціолінгвістичному аспекті (на матеріалі австрійської художньої прози) / О. А. Лазебна // Мовні і концептуальні картини світу. – 2013. – № 43 (2). – С. 257–264.
6. Ялышева А. П. Лексика високого стилістического слоя в современном немецком языке: автореф. дис. д. филол. наук: 10.02.04. / А. П. Ялышева. – М.: Российская Академия Наук, Ин-т языкознания, 1992. – 50 с.
7. Klappenbach R., Steinitz W. Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache / Hrsg. von der Deutschen Akademie der Wissenschaften, in 6 Bänden. – Berlin: Akademie-Verlag. – Bd. 1. – 1980. – 800 S.; Bd. 2. – 1981. – 1600 S.; Bd. 3. – 1984. – 2412 S.; Bd. 4. – 1981. – 3212 S.; Bd. 5. – 1980. – 4012 S.; Bd. 6. – 1976-1977. – 4551 S.

УДК 811.111'342.9

А. О. Левчина, Л. С. Козуб,

Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ АКТУАЛІЗАЦІї БРИТАНСЬКОЇ ТА АМЕРИКАНСЬКОЇ ВИМОВНИХ НОРМ У СУЧАСНОМУ КІНЕМАТОГРАФІ

Стаття присвячена дослідженню особливостей вимовних норм у сучасному британському та американському кінематографі, специфіки використання національних стандартів вимови в англомовному кінематографі, особливостей вживання різновидів американського та британського варіантів англійської вимови у досліджуваних фільмах і серіалах.

Ключові слова: вимовна норма, національний стандарт вимови, варіант вимови, фонема, кінематограф.

PECULIARITIES OF BRITISH AND AMERICAN PRONUNCIATION NORMS ACTUALIZATION IN MODERN CINEMATOGRAPHY

The article deals with the study of pronunciation norms actualization in modern British and American cinematography, the specifics of national pronunciation standards use in English cinematography, the peculiarities of American and British pronunciation variants in the analyzed films and serials.

The study of British and American pronunciation norms peculiarities allows us to make some conclusions. Their systemic, structural, and lexico-distributional differences are based on the phonological level. These differences arise from the quantity, combination, and lexical phoneme distribution. Realizational and systemic parameters occupy a prominent place in the hierarchy of diphthongal differences on the phonetic and phonological levels. Research results display a tendency for GA to be monophthongised. This permanent feature was frequently observed in the history of the English language and is characteristic of Germanic languages. The analysis results of British and American films allow us to state that in both variants of the English language there are many words of identical spelling but different pronunciation. These words confirm the difference in syllabification and the pronunciation of affixes. They enrich both pronunciation standards and make them truly unique. However, it is necessary to bear in mind that these words do not conform to any rules but are connected with their historical changes.

Key words: pronunciation norm, national pronunciation standard, pronunciation variant, phoneme, cinematography.

ОСОБЕННОСТИ АКТУАЛИЗАЦИИ БРИТАНСКОЙ И АМЕРИКАНСКОЙ ПРОИЗНОСИТЕЛЬНЫХ НОРМ В СОВРЕМЕННОМ КИНЕМАТОГРАФЕ

Статья посвящена исследованию особенностей произносительных норм в современном британском и американском кинематографе, специфике использования национальных стандартов произношения в англоязычном кинематографе, особенностей употребления разновидностей американского и британского вариантов английского произношения в исследуемых фильмах и сериалах.

Ключевые слова: произносительная норма, национальный стандарт произношения, вариант произношения, фонема, кинематограф.

Сучасний етап розвитку мовознавства характеризується вивченням динаміки функціонування варіантів поліетнічних мов, які завдяки географічній дисперсії (термін В.І. Скибіної) поширені на великих територіях і ними користується значна кількість мовців. Саме тому логічною є зміна акцентів у фонетичній науці в кінці ХХ – на початку ХХІ століття, що полягає у зміні підходів до аналізу фонетичних явищ і простежується перехід від висвітлення описової, статичної точки зору до динамічної і пояснювальної. За такого підходу одним із головних завдань фонетичних досліджень є пояснення еволюції й варіантного функціонування звукової системи мови.

Не зважаючи на те, що на сьогодні використання англійської мови набуло світового значення, останні роки досліджень можна охарактеризувати низкою постійного розширення ділових, наукових і культурних контактів із зарубіжними країнами. Відповідно до цього, багато уваги приділяється національним нормам вимови слів і висловлювань у реальних мовних ситуаціях. Практика свідчить, що збільшення ефективності навчання англійської вимови залежить від специфіки використання національних вимовних норм і носіями мови, і тими, хто її вивчає як іноземну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «зразкової англійської мови» почало активно обговорюватися в академічних і публічних дискурсах ще в 1980-их роках. На міжнародному рівні увага зосереджувалася на тому, які держстандарту використовувати при вивченні англійської мови як іноземної [2, с. 110]. На державному рівні, наприклад, в Об'єднаному Королівстві, було докладено зусиль для затвердження відповідної державної навчальної програми для викладання англійської мови у школі [5, с. 36].

Специфічною особливістю вимовної норми будь-якої літературної мови є її співвіднесеність із поняттям кодифікації, тобто закріплення, фіксація у вимовних словниках, довідниках та інших лінгвістичних виданнях об'єктивно існуючої мовної норми у вигляді правил або мовних форм, які вважаються зразковими, статистично релевантними і соціально престижними [1, с. 166; 2; 6, с. 226].

Метою дослідження є виявлення особливостей використання вимовних норм у сучасному британському та американському кінематографі.

Виклад основного матеріалу. Мовцям одного акценту зазвичай характерний загальний набір мовних цінностей звукового характеру. Відповідно до цього, вони керуються правилами чи то нормами вимови. Існує багато теорій щодо мовної норми у сучасному мовознавстві. Це різноманіття можна звести до наступних підходів: норма є сукупністю найбільш